DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 15 juni 2000 *

I mål C-302/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Bundessozialgericht (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Manfred Sehrer

och

Bundesknappschaft,

ytterligare deltagare i rättegången:

Landesversicherungsanstalt für das Saarland

angående tolkningen av artiklarna 6, 48 och 49 i EG-fördraget (nu artiklarna 12 EG, 39 EG och 40 EG i ändrad lydelse), artikel 50 i EG-fördraget (nu artikel 41

* Rättegångsspråk: tyska.

EG) och artikel 51 i EG-fördraget (nu artikel 42 EG i ändrad lydelse) samt av artikel 3 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, i ändrad och uppdaterad lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2001/83 av den 2 juni 1983 (EGT L 230, s. 6; svensk specialutgåva, område 5, volym 3, s. 13),

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.C. Moitinho de Almeida, samt domarna C. Gulmann, J.-P. Puissochet (referent), G. Hirsch och F. Macken,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer,

justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Tysklands regering, genom W.-D. Plessing, Ministerialrat, förbundsekonomiministeriet, och C.-D. Quassowski, Regierungsdirektor, samma ministerium, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom P. Hillenkamp, i egenskap av ombud,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 8 februari 2000 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Bundessozialgericht har genom beslut av den 13 maj 1998, som inkom till domstolens kansli den 3 augusti 1998, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt en fråga om tolkningen av artiklarna 6, 48 och 49 i EG-fördraget (nu artiklarna 12 EG, 39 EG och 40 EG i ändrad lydelse), artikel 50 i EG-fördraget (nu artikel 41 EG) och artikel 51 i EG-fördraget (nu artikel 42 EG i ändrad lydelse) samt av artikel 3 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, i ändrad och uppdaterad lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2001/83 av den 2 juni 1983 (EGT L 230, s. 6, svensk specialutgåva, område 5, volym 3, s. 13, nedan kallad förordning nr 1408/71).

2 Frågan har uppkommit i en tvist mellan Manfred Sehrer och Bundesknappschaft (gruvarbetarnas federala försäkringsorganisation), i vilken den sistnämnda krävde betalning av den sjukförsäkringsavgift som belöpte på en fransk tilläggspension som uppburits av Manfred Sehrer.

3 Manfred Sehrer är en före detta gruvarbetare som är tysk medborgare och bosatt i Tyskland. Sedan 60 års ålder uppbär han lagstadgad ålderspension från

Bundesknappschaft samt en tilläggspension från det tyska gruv- och metallarbetarförbundet.

4 Eftersom Manfred Sehrer även har utövat förvärvsverksamhet i Frankrike uppbär han dessutom en fransk tilläggspension, vilken utbetalas till honom av kassan för tilläggspension för gruvarbetare (Caisse de retraites complémentaires des ouvriers mineurs, nedan kallad Carcom). Från denna ålderspensions bruttobelopp, som under den tid som tvisten avser varierade mellan 2 384,19 och 2 538,45 FRF, görs avdrag med 2,4 procent, det vill säga mellan 57,22 och 60,92 FRF per kvartal, som avgift till det franska sjukförsäkringssystemet. Det är fråga om en så kallad solidarisk avgift som inte i sig ger någon rätt till förmåner.

5 Manfred Sehrer är ansluten till Krankenversicherung der Rentner (pensionärernas sjukförsäkringskassa, nedan kallad KVdR) genom Bundesknappschaft. Den sistnämnda, som hade fått kännedom om att Manfred Sehrer erhöll en fransk tilläggspension, krävde genom beslut av den 7 och 13 september 1993 att han skulle erlägga obetalda sjukförsäkringsavgifter beräknade på grundval av ovannämnda pensions bruttobelopp. Dessa obetalda avgifter uppgår för perioden från den 1 december 1988 till och med den 30 september 1993 till 1 005,67 DEM.

6 Eftersom Bundesknappschaft avslog Manfred Sehrers klagomål avseende denna begäran om betalning, väckte Manfred Sehrer talan vid Sozialgericht für das Saarland. Sozialgericht biföll genom dom av den 8 februari 1995 delvis hans talan. Sozialgericht fastslog närmare bestämt att Bundesknappschaft inte hade rätt att inkludera den del av den franska ålderspensionen som dragits av som avgifter till det franska sjukförsäkringssystemet i beräkningsgrunden för i Tyskland upplupna avgifter. Bundesknappschaft överklagade denna dom till Landessozialgericht für das Saarland, vilken genom dom av den 23 maj 1996 ogillade överklagandet med motiveringen att solidaritetsprincipen förhindrar att en person som omfattas av socialförsäkring erlägger avgifter på avgifter och således blir föremål för dubbelbeskattning.

7 Bundesknappschaft överklagade denna dom till Bundessozialgericht genom "Revision". Bundesknappschaft gjorde gällande att Sozialgericht für das Saarland, genom att fastställa att sjukförsäkringsavgifter som betalats i Frankrike inte ingår i beloppet för den franska tilläggspension som utgör grundval för beräkningen av de tyska avgifterna, åsidosatt 237 § och 229 § i femte avdelningen i Sozialgesetzbuch (den tyska lagen om social trygghet, nedan kallad SGB), som trädde i kraft den 1 januari 1989, samt motsvarande bestämmelser som tidigare förekom i Reichsversicherungsordnung (den tyska socialförsäkringslagen).

8 Bundessozialgericht har i sitt beslut om hänskjutande påpekat att enligt tysk rätt måste i Tyskland upplupna avgifter till KVdR i praktiken beräknas på grundval av bruttobeloppet av Manfred Sehrers franska tilläggspension. Enligt 237 § första meningen punkt 2 i femte avdelningen i SGB skall pensionärers avgifter till det tyska sjukförsäkringssystemet beräknas på grundval av det "nominella beloppet" ("Zahlbetrag") av inkomster som är att likställa med ålderspension. Enligt 229 § första stycket första meningen punkt 5 och andra meningen i femte avdelningen i SGB, till vilken 237 § hänvisar, ingår dessutom tilläggspensioner i dessa inkomster, bland annat när de uppbärs i utlandet.

9 Bundessozialgericht frågar sig emellertid, särskilt mot bakgrund av domen av den 7 mars 1991 i mål C-10/90, Masgio (REG 1991, s. I-1119), om ett system enligt vilket en pensionerad arbetstagares tilläggspension görs till föremål för en dubbel sjukförsäkringsavgift enbart av den anledningen att han uppbär denna ålderspension i en annan medlemsstat är förenligt med gemenskapsrätten. Ett sådant system leder nämligen till att de arbetstagare som har utövat sin rätt till fri rörlighet missgynnas i förhållande till dem som inte har använt sig av denna rätt.

10 Enligt Bundessozialgericht kan således den grundläggande principen om fri rörlighet för arbetstagare förhindra att den del av den franska ålderspension som dragits av som avgifter till det franska sjukförsäkringssystemet inkluderas i beräkningsgrunden för de tyska avgifterna. Bundessozialgericht har påpekat att domstolen, i sin dom av den 16 januari 1992 i mål C-57/90, kommissionen mot Frankrike (REG 1992, s. I-75), visserligen har fastslagit att artikel 33 i förordning

nr 1408/71, enligt vilken en medlemsstat enbart har rätt att från en pensionär ta ut avgifter för sjukdom om staten i fråga svarar för förmåner som motsvarar dessa avgifter, inte är tillämplig på tilläggspensioner som i likhet med den som utbetalas av Carcom grundas på avtalsbestämmelser. Bundessozialgericht anser emellertid att detta inte kan leda till slutsatsen att det är förenligt med artiklarna 6 och 48—51 i fördraget att en tilläggspension omfattas av en kumulation av avgifter.

11 Under dessa omständigheter har Bundessozialgericht beslutat att vilandeförklara målet och att ställa följande fråga till domstolen:

"Utgör artiklarna 6 och 48—51 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen samt artikel 3 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen hinder för nationella föreskrifter enligt vilka en fransk tilläggspension som utgår med stöd av bestämmelser i ett kollektivavtal skall beaktas i sin helhet vid beräkningen av avgift för såväl den franska sjukförsäkringen som den tyska sjukförsäkringen för ålderspensionärer?"

12 Den tyska regeringen och kommissionen anser att under omständigheterna i det förevarande fallet bör det innan frågan besvaras ifrågasättas om uttag av en avgift till det franska sjukförsäkringssystemet är förenligt med artiklarna 48—51 i fördraget. Det är nämligen enbart om uttaget av denna avgift är förenligt med gemenskapsrätten som det blir aktuellt att undersöka formerna för beräkning av den tyska avgiften.

13 Den tyska regeringen erinrar i detta avseende om att enligt domstolens rättspraxis hindrar artikel 59 i EG-fördraget (nu artikel 49 EG i ändrad lydelse) en medlemsstat från att ålägga ett företag, som är etablerat i en annan medlemsstat och som tillfälligt utför arbete i den första medlemsstaten, att betala arbetsgivaravgifter för de arbetstagare som har utfört arbetet, då ju detta företag för

samma perioder och för samma arbetstagare redan betalar liknande arbetsgivaravgifter i den stat där det är etablerat (dom av den 28 mars 1996 i mål C-272/94, Guiot, REG 1996, s. I-1905. Se även dom av den 3 februari 1982 i de förenade målen 62/81 och 63/81, Seco och Desquenne & Giral, REG 1982, s. 223; svensk specialutgåva, volym 6, s. 299).

14 Enligt den tyska regeringen åläggs Manfred Sehrer, som redan omfattas av ett fullständigt försäkringsskydd mot sjukdom i sin hemviststat, ytterligare en sjukförsäkringsavgift i Frankrike som inte ger honom någon ytterligare rättighet eller fördel. På samma sätt som de arbetsgivaravgifter som ifrågasattes i de ovannämnda målen Seco och Desquenne & Giral respektive Guiot stred mot artikel 59 i fördraget utgör således uttaget av sjukförsäkringsavgift i Frankrike ett hinder för den fria rörligheten för arbetstagare som är förbjudet enligt artikel 48 i fördraget.

15 Kommissionen har påpekat att en sjukförsäkringsavgift i Frankrike dras av från Manfred Sehrers franska tilläggspension, medan denne, som är bosatt i Tyskland, enbart kan göra anspråk på förmåner enligt det tyska sjukförsäkringssystemet. Ett sådant uttag, som inte åtföljs av någon rätt till förmåner, innebär således en nackdel för Manfred Sehrer. Detta leder även till en ytterligare ekonomisk belastning för den sistnämnde, eftersom han i sin hemviststat på nytt måste erlägga en sjukförsäkringsavgift, beräknad på bruttobeloppet av samma ålderspension. Kommissionen drar av detta slutsatsen att uttag av en avgift enligt det franska sjukförsäkringssystemet strider mot artikel 48 i fördraget.

16 Om domstolen skulle begränsa sig till att behandla den fråga som ställts av den hänskjutande domstolen, anser den tyska regeringen att denna fråga måste besvaras nekande. Kommissionen anser däremot att artiklarna 5 i EG-fördraget (nu artikel 10 EG) och 48—51 i fördraget i detta fall förpliktigar de behöriga myndigheterna i en medlemsstat att beakta avgifter som en annan medlemsstat drar av från ålderspensioner som utbetalats i denna stat och att beräkna sina egna avgifter på grundval av nettobeloppet av pensionerna i fråga.

Tolkningsfrågans räckvidd

17 Domstolen påpekar att den hänskjutande domstolen genom sin fråga vill få klarhet i om vissa bestämmelser i fördraget och i sekundärrätten förhindrar att en medlemsstat beräknar sjukförsäkringsavgifterna för en pensionerad arbetstagare som omfattas av dess lagstiftning på grundval av bruttobeloppet av den avtalsenliga tilläggspension som denne arbetstagare uppbär i en annan medlemsstat, utan att ta hänsyn till att en del av bruttobeloppet av denna pension redan har dragits av som sjukförsäkringsavgifter i den sistnämnda staten.

18 Däremot gäller den ställda frågan inte huruvida de ifrågavarande gemenskapsrättsliga bestämmelserna förhindrar att den sistnämnda medlemsstaten drar av sjukförsäkringsavgifter om dessa inte ger någon rätt till förmåner och den berörde arbetstagaren åtnjuter en lagstadgad ålderspension och redan är försäkrad mot risken i fråga i den första medlemsstaten.

19 Dessutom har Bundessozialgericht, samtidigt som den i sitt beslut om hänskjutande ställer sig tvivlande till huruvida det är förenligt med gemenskapsrätten att det i Frankrike tas ut sjukförsäkringsavgifter som inte ger någon rätt till förmåner, uppgett att sökanden i målet vid den nationella domstolen skulle ha kunnat ifrågasätta om detta är förenligt med gemenskapsrätten enbart vid domstolarna i denna medlemsstat. Den hänskjutande domstolen har tillagt att Manfred Sehrer emellertid föredrog att ifrågasätta giltigheten av de tyska sjukförsäkringavgifterna på den grunden att de utgick med en högre sats än de franska avgifterna.

20 Enligt fast rättspraxis ankommer det uteslutande på den nationella domstol vid vilken tvisten anhängiggjorts, och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett

förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen i de frågor som ställs till domstolen. Följaktligen är domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som har ställts avser tolkningen av gemenskapsrätten (se särskilt dom av den 13 januari 2000 i mål C-254/98, TK-Heimdienst, REG 2000, s. I-151, punkt 13).

21 Således skall enbart den fråga som ställts av den hänskjutande domstolen besvaras.

Svaret på tolkningsfrågan

22 Domstolen vill inledningsvis påpeka att Manfred Sehrer, som har upphört med all förvärvsverksamhet och uppbär lagstadgad ålderspension i Tyskland, där han är bosatt, i det avseendet omfattas av den tyska lagstiftningen om social trygghet i enlighet med artikel 13.2 f i förordning nr 1408/71. Enligt denna bestämmelse, som har införts i denna förordning genom rådets förordning (EEG) nr 2195/91 av den 25 juni 1991 (EGT L 206, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 5, s. 46), skall nämligen den för vilken lagstiftningen i en medlemsstat upphör att gälla utan att lagstiftningen i en annan medlemsstat blir tillämplig på honom enligt någon av reglerna i föregående punkter eller enligt något undantag eller någon särskild bestämmelse i artikel 14—17 omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat inom vars territorium han är bosatt uteslutande enligt bestämmelserna i denna lagstiftning.

23 Det skall vidare erinras om att enligt artikel 1 j i förordning nr 1408/71 omfattar uttrycket "lagstiftning" i den mening som avses i denna förordning inte bestämmelser i nuvarande eller kommande kollektivavtal även om de genom

myndighetsbeslut har gjorts tvingande eller fått sitt tillämpningsområde utvidgat, om inte begränsningen i uttrycket har hävts genom att den berörda medlemsstaten har avgett en förklaring, i ett av de fall som anges i denna förordning.

24 Det framgår av beslutet om hänskjutande att det system för tilläggspension som administreras av Carcom grundas på ett avtal som ingåtts mellan arbetsmarknadens parter, ett avtal som inte har varit föremål för sådan förklaring som avses i artikel 1 j i förordning nr 1408/71.

25 Av detta följer att Manfred Sehrer uppbär ålderspension enligt lagstiftningen i endast en medlemsstat i den mening som avses i denna förordning, i det förevarande fallet Tyskland.

26 Slutligen avser avsnitt 5 i kapitel 1 i avdelning III i förordning nr 1408/71 rättigheter för pensionärer och deras familjemedlemmar. De relevanta bestämmelserna i detta avsnitt avser emellertid antingen situationer i vilka rättighetshavaren uppbär en pension med stöd av lagstiftningen i två eller flera medlemsstater eller situationer i vilka rättighetshavaren uppbär en pension enligt lagstiftningen i endast en medlemsstat, men inte har någon rätt till förmåner i sitt hemvistland (artiklarna 27, 28 och 28a). Vad beträffar artikel 33, är den enbart tillämplig i anslutning till de sistnämnda bestämmelserna.

27 Eftersom Manfred Sehrers situation inte faller under någon av de ovannämnda bestämmelserna i förordning nr 1408/71 omfattas de tyska myndigheternas uttag av sjukförsäkringsavgifter på Manfred Sehrers franska tilläggspension enbart av den tyska lagstiftningen.

28 Vid utövandet av denna behörighet måste emellertid Förbundsrepubliken Tyskland beakta bestämmelserna i fördraget, däribland bestämmelserna om den fria rörligheten för arbetstagare (se dom av den 26 januari 1999 i mål C-18/95, Terhoeve, REG 1999, s. I-345, punkterna 34 och 35).

29 Den omständigheten att Manfred Sehrer är tysk medborgare kan inte hindra honom från att åberopa reglerna om fri rörlighet för arbetstagare gentemot den medlemsstat där han är medborgare, eftersom han har utövat sin rätt till fri rörlighet och bedrivit förvärvsverksamhet i en annan medlemsstat (domen i det ovannämnda målet Terhoeve, punkterna 27—29).

30 Den omständigheten att Manfred Sehrer inte omfattas av något anställningsförhållande berövar honom emellertid inte vissa rättigheter som har samband med ställningen som arbetstagare (dom av den 27 november 1997 i mål C-57/96, Meints, REG 1997, s. I-6689, punkt 40, och av den 24 september 1998 i mål C-35/97, kommissionen mot Frankrike, REG 1998, s. I-5325, punkt 41). En sådan tilläggspension som den berörde uppbär, som beviljas under förutsättning att det tidigare förelåg ett anställningsförhållande som har upphört, tillhör denna kategori av rättigheter. Rätten till pension är nämligen i sig förbunden med den objektiva egenskapen av att vara arbetstagare.

31 Vad beträffar artikel 48 i fördraget, som först skall undersökas, har domstolen vid upprepade tillfällen fastslagit att det genom denna bestämmelse genomförs en grundläggande princip som fastställs i artikel 3 c i EG-fördraget (nu artikel 3.1 c EG i ändrad lydelse), där det fastslås att för att uppnå de mål som anges i artikel 2 i EG-fördraget (nu artikel 2 EG i ändrad lydelse) skall gemenskapens verksamhet innefatta avskaffandet mellan medlemsstaterna av hindren för fri rörlighet för personer (dom av den 7 juli 1992 i mål C-370/90, Singh, REG 1992, s. I-4265, punkt 15, svensk specialutgåva, volym 13, och i det ovannämnda målet Terhoeve, punkt 36).

32 Domstolen har likaledes fastställt att alla fördragsbestämmelser om fri rörlighet för personer har till syfte att underlätta för medborgarna inom gemenskapen att utöva all slags yrkesverksamhet inom gemenskapen och att förhindra åtgärder

som kan missgynna dessa medborgare när de önskar utöva ekonomisk verksamhet i en annan medlemsstat (se domarna i de ovannämnda målen Singh, punkt 16, och Terhoeve, punkt 37).

33 Bestämmelser genom vilka en medborgare i en medlemsstat hindras eller avskräcks från att lämna sitt hemland för att utöva sin rätt till fri rörlighet utgör således hinder för denna frihet, även om bestämmelserna tillämpas oberoende av de berörda arbetstagarnas nationalitet (se domarna i de ovannämnda målen Masgio, punkterna 18 och 19, och Terhoeve, punkt 39).

34 Detta är just fallet med den ifrågasatta tyska lagstiftningen vilken, även om den är tillämplig på samma sätt på migrerande arbetstagare som på bofasta arbetstagare, enbart kan skada de förstnämnda. Det är nämligen föga troligt att det i Tyskland tas ut dubbla sjukförsäkringsavgifter på bruttobeloppet av tilläggspensionen för en arbetstagare som enbart har utövat verksamhet i denna medlemsstat. Däremot utgör detta en konkret risk för en arbetstagare som, i likhet med Manfred Sehrer, har utövat sin verksamhet i en annan medlemsstat där han uppbär en tilläggspension.

35 Av detta följer att en sådan nationell lagstiftning som den som ifrågasätts i målet vid den nationella domstolen utgör ett hinder för den fria rörligheten för arbetstagare, vilket är förbjudet enligt artikel 48 i fördraget. Det är följaktligen inte nödvändigt att kontrollera om artiklarna 6 i fördraget och 3 i förordning nr 1408/71 hindrar en sådan lagstiftning.

36 Frågan skall således besvaras så, att artikel 48 i fördraget förhindrar att en medlemsstat beräknar sjukförsäkringsavgifterna för en pensionerad arbetstagare som omfattas av dess lagstiftning på grundval av bruttobeloppet av den

avtalsenliga tilläggspension som denne arbetstagare uppbär i en annan medlemsstat, utan att ta hänsyn till att en del av bruttobeloppet av denna pension redan har dragits av som sjukförsäkringsavgifter i den sistnämnda staten.

Rättegångskostnader

37 De kostnader som har förorsakats den tyska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 13 maj 1998 har ställts av Bundessozialgericht — följande dom:

Artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse) förhindrar att en medlemsstat beräknar sjukförsäkringsavgifterna för en pensionerad arbetstagare

som omfattas av dess lagstiftning på grundval av bruttobeloppet av den avtalsenliga tilläggspension som denne arbetstagare uppbär i en annan medlemsstat, utan att ta hänsyn till att en del av bruttobeloppet av denna pension redan har dragits av som sjukförsäkringsavgifter i den sistnämnda staten.

Moitinho de Almeida Gulmann Puissochet

Hirsch Macken

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 15 juni 2000.

R. Grass

Justitiesekreterare

J.C. Moitinho de Almeida

Ordförande på sjätte avdelningen